

NORGES HØYESTERETT

Den 4. april 2019 avsa Høyesterett bestående av dommerne Webster, Matheson, Ringnes og Berglund og kst. dommer Lindsetmo dom i

HR-2019-676-A, (sak nr. 18-190271STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Per Danielsen)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Joakim Ziesler Berge)

STEMMEGIVNING :

(1) Kst. dommer **Lindsetmo**: Saken gjelder spørsmålet om en arbeidstakers urettmessige bruk av arbeidsgivers kredittkort til personlige formål er å anse som underslag eller utroskap.

(2) A ble 16. februar 2017 tiltalt for overtredelse av straffeloven 1902 § 256, jf. § 255 – grovt underslag. Grunnlaget var følgende:

«I perioden fra april 2009 til og med desember 2013 på forskjellige steder i Oslo og andre byer/steder med anledning til å bruke kredittkort som betalingsmiddel betalte hun for varer og tjenester til private formål med kredittkort tilhørende X AS. Kredittkortet var utstedt til henne i egenskap av administrerende direktør i X AS. Hun gjennomførte private transaksjoner som senere ble belastet arbeidsgiver for en samlet sum av kroner 908 699,89.»

(3) Ved Oslo tingretts dom 4. juli 2017 ble A funnet skyldig i underslag av 875 000 kroner. Domsslutningen lyder slik:

«1. A, født den 00.00.1954, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 256 jf. § 255 til fengsel i 10 – ti – måneder.

2. **A, født den 00.00.1954, idømmes saksomkostninger med 15.000 – femtusen – kroner.»**

(4) A anket dommen til lagmannsretten. Anken gjaldt saksbehandlingen, bevisvurderingen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen. Anken over bevisvurderingen under skyldspørsmålet ble henvist til ankeforhandling. Borgarting lagmannsrett avsa 20. september 2018 enstemmig dom med slik domsslutning:

«1. **A, født 00.00.1954, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 256, jf § 255 til fengsel i 10 – ti – måneder.**

2. **Erstatningskravet fra X AS, avvises.**

3. **I saksomkostninger til det offentlige for lagmannsretten betaler A 10 000 – titusen – kroner.»**

(5) Lagmannsretten fant det bevist at A hadde underslått minst 850 000 kroner.

(6) A anket dommen til Høyesterett. Hun anket over saksbehandlingen, lovanvendelsen under skyldspørsmålet, straffutmålingen og saksomkostningene. Høyesteretts ankeutvalg tillot i beslutning 30. januar 2019 anken over lovanvendelsen under skyldspørsmålet fremmet, knyttet til om forholdet var å anse som underslag. For øvrig ble anken ikke tillatt fremmet.

(7) A har gjort gjeldende at forholdet ikke kan anses som underslag. Kredittkortet gir tilgang til en kreditt, med muligheten for å stifte gjeld for selskapet, men innebærer ingen betroelse av penger. Bruken av kredittkortet innebærer heller ingen rettsstridig forføyelse over arbeidsgiverens penger, men bruk av kortselskapets penger. Lagmannsrettens dom gir ikke grunnlag for domfellelse for utroskap, og dommen bør oppheves.

(8) *Påtalemyndigheten* har gjort gjeldende at tiltalte med rette er domfelt for underslag. Da tiltalte fikk tilgang til bruk av firmaets kredittkort, ble hun betrodd arbeidsgivers penger. Det forelå fullbyrdet underslag da tiltalte belastet kredittkortet.

(9) *Mitt syn på saken:*

(10) A ble våren 2009 ansatt som administrerende direktør i selskapet X AS, som er et konsulentfirma som særlig arbeider med patent-, varemerke- og opphavsrettigheter for norske og utenlandske kunder. Stillingen innebar en del reisevirksomhet i utlandet, særlig i forbindelse med messer og konferanser.

(11) I egenskap av å være administrerende direktør i selskapet, fikk tiltalte et kredittkort til bruk i jobbsammenheng. Kredittkortet var et firmakort som skulle brukes til jobberelaterte utgifter, herunder ved reiser i utlandet. Det var bare et fåtall ansatte som var betrodd slike kort. X AS hadde laget interne retningslinjer for bruk av kortet, som brukerne var forpliktet til å følge. Retningslinjene etablerte rutiner for dokumentasjon og refusjon av utgifter, blant annet i forbindelse med reiseregninger.

(12) Om det straffbare forhold skriver lagmannsretten følgende:

«I perioden frem mot høsten 2013 leverte tiltalte en rekke bilag som gjaldt kostnadsdekninger hun mente å ha hatt i jobben som administrerende direktør etter å ha benyttet kredittkortet. Hun attesterte selv samtlige av disse bilagene. Det er ikke omstridt

at så godt som alle kvitteringer og bilag tiltalte leverte inn, og som X siden dekket, rent faktisk ikke var utformet i samsvar med kriteriene nedfelt i Xs interne retningslinjer. Som retten i detalj kommer tilbake til i punkt 2.3, var det stort sett kun vedlagt enkelte uspesifiserte kvitteringer som ikke viste hva som hadde blitt belastet ved tiltaltes bruk av kredittkortet. I tillegg hadde tiltalte ved egen håndskrift påført enkle beskrivelser rundt hva de aktuelle kjøpene skulle ha bestått av, f.eks. ved å skrive 'kontorrekvisita', 'kundegaver', 'markedsføring', 'software data' o.l. på selve kvitteringen med penn. Det var også en rekke ganger tiltalte ikke hadde innlevert noen kvitteringer eller dokumentasjon på belastningene hun gjorde med kredittkortet. Hun hadde da f.eks. selv skrevet med penn på et blankt ark hva et gitt kjøp hadde bestått av uten noen supplerende underlagsdokumentasjon. Det hendte også at hun kun tok en utskrift av en enkel varelinje fra kontooversikt til kredittkortet som viste at det hadde vært en belastning på kortet. Dette viste et gitt beløp, dato og sted for kjøpet.»

- (13) Det dreide seg om et stort antall tilfeller av urettmessig bruk av kredittkortet. Tiltalen omfattet 218 korttransaksjoner. I de fleste av disse tilfellene fant lagmannsretten at tiltaltes angivelse av hva transaksjonene gjaldt, var klart uriktig eller misvisende. Eksempelvis anga tiltalte at kjøp som ble benevnt «markedsføring» i form av gaver og lignende, i realiteten gjaldt kjøp av moteklær for kvinner. Oppsummeringsvis uttaler lagmannsretten følgende:

«Lagmannsretten finner ut fra det ovenstående bevist utenfor rimelig tvil at underslaget omfatter det alt vesentligste av de transaksjoner som inngår i tiltalen. For et fåtall posters vedkommende, nemlig innkjøp av enkelte kjøkkenartikler, batterier og kontorutstyr, kan flertallet ikke se helt bort fra at innkjøpene i alle fall til dels var virksomhetsrelaterete. Lagmannsretten finner på denne bakgrunn bevist utenfor rimelig tvil at det underslåtte beløp utgjør minst 850 000 kroner.»

- (14) Jeg går så over til å se på lovanvendelsen.
- (15) Forholdene omfattet av tiltalen ble begått i perioden april 2009 til desember 2013, før ikrafttredelsen av straffeloven av 2005. Av straffeloven 2005 § 3 følger at straffelovgivningen som gjaldt på avgjørelsestidspunktet likevel skal anvendes, når det fører til et gunstigere resultat for den siktede. Jeg kan i likhet med tingretten og lagmannsretten ikke se at en behandling av saken etter straffeloven 2005 vil gi et gunstigere resultat for tiltalte, og vurderer derfor lovanvendelse etter straffeloven 1902 § 255, jf. § 256.
- (16) Straffeloven 1902 § 255 første ledd lyder slik:

«For underslag straffes den som i hensikt derved å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning rettsstridig avhender, pantsetter, forbruker eller på annen måte tilegner seg en løsøre gjenstand som han besitter, men som helt eller delvis tilhører en annen, eller rettsstridig forfører over penger han har innfordret for en annen eller som på annen måte er betrodd ham.»

- (17) Faller tilfellet utenfor underslagsbestemmelsen, er det aktuelt å anvende straffeloven 1902 § 275, jf. § 276 om grov utroskap. I den forbindelse nevner jeg at dersom forholdet rammes av begge bestemmelser, følger det av straffeloven 1902 § 275 tredje ledd at utroskapsbestemmelsen ikke kommer til anvendelse.
- (18) Underslagsbestemmelsen omfatter to hovedtyper underslag. Enten i form av tilegnelse av en løsøre gjenstand som gjerningspersonen besitter, eller ved å forføre over penger som er innfordret for en annen eller på annen måte er betrodd gjerningspersonen. Penger faller inn

under begrepet løssøregjenstand i første alternativ, og kan være gjenstand for underslag såfremt gjerningspersonen besitter disse. For domfellelse kreves vinnings hensikt.

- (19) I den foreliggende sak er det annet alternativ som er det aktuelle, om tiltalte ved bruk av kredittkortet har «forføydd over penger» som «er betrodd ham».
- (20) Som det er gjort rede for innledningsvis, fikk tiltalte tilgang til et kredittkort gjennom en kortavtale mellom X AS og DnB NOR. Kredittkortet var et firmakort. Det fremgår av avtalen at A skulle være kortbruker, og at kortet hadde en kredittramme på 300 000 kroner. X AS ville få tilsendt månedlig faktura for kortbruken og selskapet var ansvarlig for betalingen av fakturaen. Ved bruk av kortet får brukerstedet – for eksempel butikken det handles i – betaling fra kortselskapet. Transaksjonen belastes kreditten hos kortselskapet som fakturerer firmaet i henhold til kortavtalen.
- (21) Jeg finner det lite tvilsomt at A ble betrodd kortet da hun fikk det til disposisjon.
- (22) Spørsmålet blir imidlertid om tilgangen til en slik kreditt, gjennom et kredittkort, må anses som en betroelse av penger.
- (23) Etter en naturlig språklig forståelse omfatter begrepet «penger» både kontanter og betalingsmidler som kan likestilles med dette. At penger er noe mer enn kontanter er også forutsatt i forarbeidene til underslagsbestemmelsen, se Ot.prp. nr. 75 (1948) side 17, høyre spalte, hvor det uttales:

«Om pengene er betrodd gjerningsmannen ved at det er gitt ham en sjekk, anvisning eller lignende eller om han har fått kontanter er i denne forbindelse likegyldig.»

- (24) I Rt-2014-691 la Høyesterett til grunn at det å overføre innestående beløp, ved bruk av nettbank, fra en konto vedkommende hadde fullmakt til å disponere, til egen konto til urettmessig bruk, var underslag – og følgelig disponering av penger som var «betrodd» tiltalte.
- (25) Om det har betydning at pengene er tilgjengelig som kreditt, kan jeg ikke se omtalt i forarbeidene til straffeloven § 255, eller i forarbeidene til underslagsbestemmelsen i straffeloven av 2005 § 324, som i all hovedsak er en videreføring av gjeldende rett.
- (26) I Rt-1974-471 og Rt-1987-158 har Høyesterett lagt til grunn at tilgjengelig kreditt sidestilles med penger etter straffeloven 1902 § 255. I Rt-1974-471 omtales kassakredittordninger på side 474–475:

«En kassekredittbevilgning er et ordinært arbeidsinstrument for hensiktsmessig behandling av en bedrifts kontante betalingsmidler. Kontoens stilling vil normalt være en funksjon av bevegelser i andre av bedriftens aktiver, dens beholdning av råstoffer, ferdigvarer, utestående fordringer og annet. Av kontoens stilling alene kan intet utledes om innehaverens totale formuesstilling. Over kontoen skal forutsetningsvis gå de løpende inn- og utbetalinger, og som utgangspunkt må det da gjelde at om man, som de tiltalte i denne sak, unnlater innenfor den bevilgede kredittramme å belaste kontoen med utførte skatte- og trygdetrekk og istedet trekker det tilsvarende beløp til andre formål, har man forføydd over trekkbeløpet. Jeg kan ikke se noen relevant forskjell mellom en slik situasjon og det tilfelle at man på grunnlag av faste lån har fått til disposisjon en positiv bankkonto eller en tilsvarende kontant kassebeholdning.»

- (27) Jeg peker særlig på beskrivelsen av en kassakredittbevilgning som en «...hensiktsmessig behandling av en bedrifts kontante betalingsmidler». Dette har etter mitt syn overføringsverdi på vår sak, hvor bruk av kredittkort fremstår som en hensiktsmessig ordning for betaling av bedriftens løpende utgifter.
- (28) I Rt-1991-40 kom Høyesterett til at en ansatt som hadde rekvisisjonsmyndighet, og som hadde benyttet denne til å rekvirere varer og tjenester til egne formål, ikke kunne domfelles for grovt underslag, men måtte domfelles for grov utroskap. Domfelte hadde selv attestert fakturaene og besørget beløpene anvist/utbetalt, men hadde ikke selv anvisningsmyndighet. Etter Høyesteretts syn hadde han derfor ikke en slik rådighet over pengene at de kan sies å ha vært betrodd ham. Dette i motsetning til å få tilgang til et betalingskort, som gir en direkte rådighet over penger.
- (29) Betaling med kort er etter hvert blitt en svært vanlig betalingsform ved kjøp av varer og tjenester. Dette gjelder både ved bruk av kredittkort, debet-kort og kombinasjoner av disse. Dette gjør at det ofte vil være tilfeldig om en uberettiget bruk har skjedd ved misbruk av et kredittkort eller andre korttyper, og følgelig om kjøpet belastes et kortselskap eller brukerens bankkonto. Det kan ikke være tvilsomt at det å få tilgang til et debet-kort, som belaster eierens konto direkte, innebærer å være «betrodd» noens penger. Jeg ser ingen grunn til å vurdere dette annerledes om vedkommende gis tilgang til et kredittkort. Kredittkortet gir arbeidstakeren en lett tilgjengelig likviditet på vegne av firmaet, som må anses likestilt med penger. En slik tolkning er også klart best i samsvar med Rt-1974-471, Rt-1987-158 og Rt-2014-691 som jeg har vært inne på.
- (30) Jeg går så over til å se på om tiltaltes bruk av kredittkortet er en rettsstridig *forføyning* over firmaets penger.
- (31) I begrepet «forføyning» ligger et krav om at det må ha skjedd en eller annen form for tilegnelse, jf. Matningsdal, Norsk spesiell strafferett, 2. utgave 2016, side 330. Det typiske er at pengene – i dette tilfellet – kortet, brukes til egne eller andres formål.
- (32) Jeg finner spørsmålet lite tvilsomt. At bruken av kredittkortet utløser en betaling fra kortselskapet til selger, innebærer ikke at tiltalte bare forføyer over kortselskapets penger. Så lenge kortbruken utløser et krav mot firmaet etter kortavtalen, tilsvarende den kreditt som er benyttet, forføyer tiltalte i realiteten over firmaets penger.
- (33) Ved å bruke kredittkortet til kjøp av varer og tjenester til eget formål, skjer det en tilegnelse. Etter mitt syn er det lite treffende når lagmannsretten på side 10 i dommen skriver at underslagshandlingen ved bruk av kredittkort er fullbyrdet først ved firmaets etterfølgende betaling, og at den urettmessige bruk før dette tidspunkt må anses som forsøk. Slik jeg ser det er underslaget fullbyrdet i det tiltalte med uberettiget vinnings hensikt betaler for varen eller tjenesten ved bruk av kredittkortet og gjennom dette stifter en forpliktelse for selskapet til å betale i henhold til kortavtalen.
- (34) For så vidt gjelder fullbyrdelsestidspunktet, har jeg altså kommet til en annen lovforståelse enn lagmannsretten. Dette får ingen betydning for vurderingen av om A skal domfelles, ettersom også lagmannsrettens dom bygger på at hun hadde vinnings hensikt da hun benyttet kredittkortet. Det er derfor ikke nødvendig å oppheve lagmannsrettens dom for å få vurdert subsumsjonen på nytt.

- (35) Tiltalte er etter dette med rette domfelt for underslag. Jeg kan ikke se at en slik løsning strider mot kravet til tydelighet og forutberegnelighet som følger av legalitetsprinsippet, jf. Grunnloven § 96 og Rt-2012-387 avsnitt 22, samt HR-2016-1458-A avsnitt 8 med ytterligere henvisninger.
- (36) Anken må etter dette forkastes.
- (37) Jeg stemmer for denne

D O M:

Anken forkastes.

- (38) Dommer **Berglund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (39) Dommer **Matheson:** Likeså.
- (40) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (41) Dommer **Webster:** Likeså.
- (42) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.